

УДК 94(477)«17»:37.016

Лариса БАЗАЛІЙ,

здобувачка 4 курсу першого (бакалаврського) РВО спеціальності 014
Середня освіта, спеціалізації 014.03 Історія та громадянська освіта
Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ, науковий
керівник: Кузовова Н.М., канд.іст.н., доц.

ІСТОРИЧНИЙ ПОРТРЕТ ІВАНА СКОРОПАДСЬКОГО НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В ШКОЛІ

***Анотація.** Стаття аналізує життєвий шлях та суспільно-політичні погляди гетьмана Івана Скоропадського в контексті державотворчих процесів Гетьманщини початку XVIII століття. Особливу увагу приділено його спробам зберегти автономію козацької держави в умовах тиску Російської імперії та паралелям між історичними подіями й сучасними викликами, що постали перед Україною. Матеріал має педагогічний потенціал і може бути використаний для формування громадянських та патріотичних цінностей учнів на уроках історії.*

***Ключові слова:** Іван Скоропадський, Гетьманщина, козацька держава, автономія, Петро I, державотворення, політичні погляди, історичний портрет, патріотичне виховання, шкільний курс історії.*

Актуальність теми. У сучасних умовах російської агресії проти України, економічних труднощів та матеріальних викликів у сфері культури й науки в умовах війни, перед українським суспільством стоїть першочергове завдання – зберегти суверенітет держави та подолати наявні випробування. В історії України неодноразово поставав виклик захисту самостійності, і гетьмани та кошові отамани робили спроби її відстояти. Тому розуміння процесів державотворення та врахування історичного досвіду є надзвичайно важливими для сучасності. У цьому контексті особливого значення набуває аналіз діяльності гетьмана Івана Скоропадського, за правління якого припинилося державотворення автономної Гетьманщини та розпочався розпад козацького устрою, започаткованого Богданом Хмельницьким. У його намаганнях зберегти

збройні сили, фінансову систему, територію та органи влади простежуються виразні паралелі з сучасністю, адже сьогодні Україна стикається з подібними викликами.

Рід Скоропадських відіграв помітну роль в історії України. Двоє його найвизначніших представників: Іван Скоропадський та Павло Скоропадський, - у різні історичні періоди були гетьманами. Найвірогідніше, перші відомі представники роду Скоропадських були українцями. Скоропадські стали активними учасниками не тільки виникнення, а й розвитку й занепаду козацької держави.

Частина дослідників, зокрема Д. Дорошенко, Т. Коструба, В. Модзалевський та О. Прицак, пов'язували початки роду з уманським шляхтичем Федором, який воював у війську Богдана Хмельницького та загинув у битві під Жовтими Водами 1648 року. Однак інші історики, зокрема Г. Папакін і Н. Яковенко, вважають Федора та його сина Іллю міфологізованими постатями, оскільки документальних підтверджень їхнього існування не виявлено. Це питання залишається дискусійним і потребує подальших досліджень.

Документально підтверджена історія роду починається з Івана Скоропадського та його братів – Павла і Василя. Після навчання в Києво-Могилянській колегії Іван Скоропадський розпочав військово-політичну кар'єру при гетьмані Петрові Дорошенку, згодом служив у Михайла Ханенка та Івана Самойловича. З Іваном Мазепою його пов'язували близькі стосунки; Скоропадський належав до кола мазепинців і обіймав низку високих посад, на які був призначений Мазепою: генерального бунчужного, другого генерального осавула, а згодом – стародубського полковника [1].

Попри тривалу співпрацю з Мазепою, Скоропадський не підтримав його у 1708 році, коли гетьман закликав старшину приєднатися до шведського війська. Він обрав орієнтацію на Московську державу й 6 листопада 1708 року отримав гетьманську булаву з волі Петра І. Водночас Скоропадський підтримував контакти з Пилипом Орликом – гетьманом в

еміграції. Окремі дослідники припускають, що він міг брати участь у створенні Конституції Української козацької держави.

Іван Скоропадський прагнув і все робив для того, щоб зберегти козацький устрій, який був установлений при Богдані Хмельницькому. Іван Ілліч протягом гетьманування намагався протистояти проти деспотичної та колоніальної політики Петра I й захищати залишки автономії Гетьманщини. Іван Скоропадський був позбавлений реальної влади, а тому не міг відчутно впливати на становище України [2]. «Гетьман втрачав свій авторитет, і не тільки чужинці, а й українці, звертаючись до московських бояр, виходили цим брудним шляхом на поверхню життя – здобували вигідні посади і маєтки. Гетьманові не сила було вести з ними боротьбу» [2]. Але не припиняв своїх спроб, від початку неуспішних: «На думку О. Путро, гетьман від самого початку був приречений на невдачу в своїх діях, на нього тиснули три фактори: крах виступу І. Мазепи, антиукраїнська політика російського уряду та Петра I, виснажлива війна, що знекровлювала Україну» [3].

З огляду на опрацьовані джерела можна зробити висновок, що обставини того часу вплинули на формування суспільно-політичних поглядів Івана Скоропадського, ще до обрання гетьманом, викристалізували його ідею збереження державного самоврядування та національної автономії. Великий вплив на погляди Івана Ілліча мали постійні обговорення серед старшин діяльності видатних постатей Визвольної війни середини XVII століття таких, як Богдан Хмельницький, Іван Брюховецький, Іван Виговський, Петро Дорошенко. Неабияке значення мало незадоволення старшини існуючими порядками, які виникли внаслідок перебування Лівобережжя в складі Московської держави. Становлення гетьмана Івана Скоропадського було, на той час, типовим для представників тодішньої еліти. Воно пройшло певні етапи, відбувалося під керівництвом керманичів козацької держави Івана Самойловича й Івана Мазепи. Під їх впливом Скоропадський пройшов довгий шлях від

виконавця чужої волі до гетьмана. У 62 роки, коли став керманичем Гетьманщини, Скоропадський уже мав визначені ціннісні орієнтації, культурні уподобання та державницькі устремління.

Історичний портрет гетьмана Івана Скоропадського має значущий педагогічний потенціал у вихованні громадянських і патріотичних цінностей учнів. Сьогодення, коли Росія напала на Україну, яскраво відчувається паралель між минулим та сучасністю. В період гетьманування Івана Скоропадського Росія теж намагалася позбавити незалежності, автономії Гетьманщину. Петро I після «зради» Мазепи вирішив повністю ліквідувати автономію Гетьманщини. Іван Скоропадський робив все від нього залежне і незалежне, щоб зберегти хоча би частково автономію Гетьманщини, що можна було зберегти у період репресій Петра I.

Вивчення біографії Івана Скоропадського може навчити учнів любові до Батьківщини, патріотизму, плеканню національної культури та традицій. Вивчення життя та діяльності Івана Скоропадського доцільно будувати не просто як перелік фактів, а як аналіз дуже складного історичного вибору. Це сприятиме формуванню в учнів історичного мислення, вміння бачити всю багатогранність минулого та оцінювати події без спрощень.

На уроках історії «розгляд історичної постаті слід здійснювати в її динаміці та розвитку, що дозволяє передати еволюцію поглядів людини протягом життя. Вчитель не повинен допускати однобоких оцінок» [2]. З огляду на це можна зробити висновок, що проведене дослідження є корисним для вивчення життєвого шляху Івана Скоропадського та формування його суспільно-політичних поглядів як у науковому, так і в практичному вимірах. Матеріали роботи можуть бути використані як методичні рекомендації для вивчення постаті Івана Скоропадського на уроках історії в школі.

Список використаних джерел

1. Гуржій О.І. Іван Скоропадський. Київ: Альтернативи, 2004. 312 с.
2. Венцева Н.О. Вивчення історичних постатей на уроках історії України у 8 класі. Журнал. Історія та правознавство. Харків, 2010. № 9 (81). С. 59. URL: <https://www.calameo.com/read/0031418437df656bd7b2d>. (дата звернення: 05.04.2026).
3. Кизименко І. Гетьман Іван Скоропадський в сучасній українській історіографії. Електронний журнал. 2013. С.71-74. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ChasUkr_2014_28_16.pdf.

УДК 94(477)"1920/1930":323.1:7/8(092)

Вікторія БОНДАР,

здобувачка 2 (скороченого) курсу першого (бакалаврського) РВО спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03 Історія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ, науковий керівник: Кузовова Н.М., к.іст.н., доц.

ЛЕСЬ КУРБАС І МИКОЛА КУЛІШ: ТЕАТР ЯК ЗАСІБ КУЛЬТУРНОГО СУПРОТИВУ В УМОВАХ СТАЛІНСЬКОГО РЕЖИМУ

***Анотація.** У статті досліджено сталінські репресії проти української інтелігенції як механізм цілеспрямованого нищення національної ідентичності, з особливим акцентом на творчому театральному тандемі Леся Курбаса та Миколи Куліша. Проаналізовано форми й методи їхнього культурного спротиву, що проявилися у реформуванні театральної мови та створенні інтелектуальної драми в умовах ідеологічного тиску. Показано, що їхня співпраця стала унікальним феноменом українського модернізму та*